

WINDS OF CHANGE

DOES HALACHA ADAPT TO MODERN TIMES?

SHIUR 8 - HALACHIC AND HASHKAFIC LIMITATIONS ON CHIDDUSH

מכון לנדר

A] HALACHIC GLASS CEILINGS - ITMAR HILCHATA

1. ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין

משנה עדויות א:ה

The reason for the inclusion of minority opinions in the Mishna (and later by extension the Talmud) is so that later Rabbis can rely on them in certain situations

2. דומה לזה הלשון שאין בית דין אחרון יכול לסמוך על דברי היחיד אלא בשעת הדחק שאין ב"ד יכול לבטל וכו' כלומר ופרוש בשעת הדחק נמי אלמלא שימצאו דברי היחיד הראשון שהיה חולק עמהם לא היה לאחרון רשאי להתיר מה שאסרו הראשונים ...

ואפשר כמו כן לומר כי טעם ... האמור במשנה טעם אחר הוא לומר שאם יראה לב"ד האחרון שהלכה כדברי היחיד הראשון יסמוך עליו כלומר יקבע הלכה כמותו כמו שמצאינו באמוראים האחרונים שהן קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות ואע"פ שהמרובים חולקים עליהם ואם לא שמצאו דברי היחיד הראשון לא היו אחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים מדעת עצמן לפי שאין ב"ד יכול לבטל וכו'. אלא מכיון שמצאו היחיד מן הראשונים שהיה חולק עמהם היה להם במה לתלות ...

פירוש הראב"ד על המשנה שם

The Ra'avad understands this Mishna in two ways. His second interpretation is much wider - that a later authority always has the ability to rely on minority opinions when he wishes. The more limited interpretation (offered first) is that minority opinions may only be relied upon only in a situation of 'sha'at hadchak'

3. אבל אין סומכין על דברי קטן נגד דברי גדול ממנו בחכמה ובמנין, אפילו בשעת הדחק, אלא אם כן היה גם כן הפסד מרובה

רמא שולחן ערוך חושן משפט סימן כה סעיף ב

An opinion of a lesser authority which is not normally followed in the halacha, may not automatically be followed even in a case of 'sha'at hadchak. It may however be followed in a situation of 'hefsed meruba' - significant financial loss

4. והיאך אפשר לעקור דבר תורה בהפסד מרובה והלא כך הוא גזרת המקום לילך אחר הרבים ומה בכך שהוא הפסד מרובה ועוד שהרי הורגין נפשות ומחרימין ומפקירין ומאבדין ביד ע"פ הרוב ועיר הנדחת נדונין ע"פ הרוב והרי אין לך הפסד מרובה גדול מזה ... נראה ... הלכה פסוקה היא שאין סומכים על הקטן נגד הגדול ולא ביחיד נגד רבים אא"כ שיש הפסד מרובה משכחת לה דסומכין עליהן ... והיינו ... דהוא איסור דרבנן וטעמא דהם אמרו והם אמרו לסמוך על היחיד בהפסד מרובה

ש"ך פלפול בהנהגת הוראות באיסור והיתר (ביו"ד סוף סי' רמב)

The Shach rules that the ability to rely on lenient views in extenuating circumstances only extends to derabbanan issues. This limitation is however debated in the poskim

5. מעשה ועשה רבי כר' אליעזר, לאחר שזכר אמר: כדי הוא ר' אליעזר לסמוך עליו בשעת הדחק. מאי לאחר שזכר? ... דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר

נדה ט:

The gemara states that it is only possible to rely on lenient opinions where we do not say 'itmar hilchata' i.e. that there has been a halachic psak which cannot be countered. The Chazon Ish considers the Shulchan Aruch to have a status of 'itmar hilchata' and will therefore not allow a kulah to be based on an opinion which is not mentioned in the S.A. Rav

Moshe Feinstein does not agree. He holds that the last 'itmar hilchata' was the gemara. Thus we cannot go 'behind' the sugya in the gemara but can rely on later opinions of the even though these are not brought in the S.A.

6. סוף דבר ההוראה המקובלת מפי רבותינו אשר מפיהם אנו חיים כמו מרן הבית יוסף, המגן אברהם והמשנה ברורה ... היא הוראה מקוימת כמו מפי סנהדרין בלשכת הגזית

קובץ אגרות החזון איש - תורה מכתב מ"א

The Chazon Ish writes that certain poskim have been so universally accepted (he names the Shulchan Aruch, the Magen Avraham and the Mishna Berura) that their psak has a binding status like that of the Sanhedrin. (N.B. the Chazon Ish himself often disagrees with the halachic conclusions of the Mishna Berura!! He is simply pointing out that these poskim have been accepted by klal yisrael as the Rabbis whose psak is followed.

B] METAHALACHIC ISSUES - AVOIDING HETERODOX PRACTICES

7. ומודים שאם חל להיות בשבת שיום טובו אחר השבת ואין כהן גדול מתלבש בכליו ומותרין בהספד ובתענית שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת

משנה מסכת חגיגה פרק ב משנה ז

The Mishna rules that when Shavuot fell on Shabbat and many of the korbanot had to be brought the following day on Sunday, the Yom Tov element of the Sunday was deliberately down-played to avoided strengthening the sectarian practices of the Sadducees who held that Shavuot MUST fall on a Sunday

8. אין שוחטין לגומא כל עיקר, אבל עושה גומא בתוך ביתו בשביל שיכנס הדם לתוכה; ובשוק לא יעשה כן, שלא יחקה את הצדוקים [המינים]: (רש"י - יחזיק ידיהם צמקופיהם, יחקה לשון חוק)

חולין מא.

The Mishna prohibits shechita in a way which would give support to sectarian practices of 'non-orthodox' groups, even though the innovation is itself halachically permissible. There have always been such groups - Samaritans, Sadducees, Early Christians. Today, this would apply to adopting practices which would strengthen the position of non-orthodox groups - Conservative, Reform

9. תפילת הנשים כשהן עטופות בטלית ומלווה בקריאת התורה מחזקת את הריפורמה, וכל חיקוי של האפיקורסים אסור הוא מהתורה (ע"ל אבני-נזר חו"מ סי' קמט). אך אילו באמת היתה אשה חושקת בקיום מצוה שאין היא מצווה בה, היתה עושה זאת בחדרה, ואז אין בדבר משום חיקויים של האפיקורסים. אבל כל שעושות בפרהסיה וברבים, ברור שהדבר נובע מרצון החיקוי, ועל כן הוא אסור.

תחומין / כרך יח / הרב זלמן נחמיה גולדברג / תפילת נשים בפרהסיה

Here, Rav Zalman Nechemia Goldberg rules that public women's prayer services with tallitot and kriyat haTorah are an issur Torah based on this prohibition.

This has been applied over the last 200 years in various questions:- prohibiting organs in synagogues; prohibiting flowers at funerals; prohibiting changes to synagogue design; prohibiting change in pronunciation for an Ashkenazi to 'modern' pronunciation

But consider 'heterodox' practices that were accepted (at least to some degree) by Orthodox poskim and communities:- sermons in the vernacular; Bat mitzva/ Bat Chayil

10. שנינו במתני' חולין מ"א ע"א אבל עושה גומא בתוך ביתו וכו' ובשוק לא יעשה כן שלא יחקה את המינים ופירש"י יחזיק ידיהם בחוקותיהם יחקה לשון חוק. ואיתא שם בברייתא ובשוק לא יעשה כן משום שנאמר ובחוקותיהם לא תלכו ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו. ומעתה אני אומר שאף אם נצדד לומר שאין בארגעל משום חוקות ע"ז מ"מ אין להתירה משום שמחקה בזה האפיקורסים (כלומר שמחזיק ידיהם בחוקותיהם), שהרי ידוע שהתחילו בזה המהרסים לפרוץ פרצות בדת ד', חללו שבת בפרהסיה שנו התפללות וכפרו בביאת המשיח ועוד תועבות אחרות חברו עם הארגעל למרות עיני הרבנים החרדים לדבר ד'. ועתה אם נתיר הארגעל הלא יאמרו המהרסים הלא בחזקנו לקחנו לנו קרנים והרבנים עונים אמן אחרינו. ועוד מעט ויתירו גם שאר איסורים אשר (כפי דעתם) אין רוח העת סובלתם. ובאמת הנסיון מעיד שהעם לא יספיקו בהיתר מעט כי אם מושכים העון בחבלי השוא ובצדק כתבנו בהודעה נאמנה שלנו אשר הארגעל: נהיה לשורש פורה רשע ולענה לעבירה גוררת עבירות אחרות ותועבות גדולות, כי לא יארכו הימים ולרגל הארגעל קול מקהלות נשים שרות נשמע בהיכל ד'. ובסדר התפלה אשר קבלנו מאבותינו נפרצה אחר פרצה, ונהרסו שתות העבודה שבלב על ידי הוספה וגרעון, ע"י שניים וחלופים אשר יענו ויעידו, כי כפרו המהרסים ובעטו בהבטחות ה' ע"י נביאיו, להשיב שכינתו לציון וסדר העבודה

לירושלים באחרית הימים. וא"כ בזמננו יש איסור יותר בארגעל מפני שמחקים בזה המינים והאפיקורסים ומחזיקים את ידיהם בהריסות האמונה והדת.

שו"ת מלמד להועיל חלק א (אורח חיים) סימן טז

Here Rav David Tzvi Hoffman totally prohibits having an organ in a synagogue, even on a weekday, for this reason

C] YIRAT SHAMAYIM

- Commitment to the assumptions of the 'halachic process' - the Chatimat HaShas, Torah Min Hashamayim
- Avoidance of 'foreign' agendas - egalitarianism; political correctness; n.b. hashkafic difficulty of identifying what is 'foreign'

11. ... ולמעשה הדבר תלוי בכוונת הרוצים לחדש מנהג זה של חגיגת הבת מצוה, אם הם מתכוונים לשם מצוה או חלילה לשם חיקוי המינים

שו"ת שרידי אש חלק ב סימן לט (בדפוס ישן - ג:צג)

- Who has a 'vote' on these issues in halacha; poskim, article writers?

D] HALACHIC CONSERVATISM - CENSORSHIP: הלכה ואין מוריו כן

12. אמר רב נחמיה בריה דרב יוסף: הוה קאימנא קמיה דרבא, והוה קא מעבר לסכינא אפומא דדקולא, ואמרי ליה: לחדדה קא עביד מר, או להעביר שמנוניתה? ואמר לי: להעביר שמנוניתה. וחזיתי לדעתיה דלחדדה קא עביד. וקסבר: הלכה ואין מורין כן

ביצה כח.

In a number of places, Chazal rule in halacha a certain way in theory but refuse to rule that way in public

13. המבשל בשבת, בשוגג - יאכל, במזיד - לא יאכל, דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: בשוגג - יאכל במוצאי שבת, במזיד - לא יאכל עולמית כי מורי להו רב לתלמידיה - מורי להו כר' מאיר, וכי דריש בפירקא - דריש כרבי יהודה משום עמי הארץ!

חולין טו.

Here Rav paskens leniently for his talmidim in the yeshiva and yet strictly for the 'amei ha'aretz'

14. ויש שהיו אוסרים ברבים דבר שמוותר מצד הדין, במקום שאינם בני תורה, כדי שלא יבואו לזלזל בו, ואמרו על כגון זה: בקעה מצאו וגדרו בה גדר. ויש שלתלמידים היו מורים כהלכה, אבל בשבת כשהיו דורשים בפרק לרבים היו דורשים להחמיר, משום עמי הארץ. ויש שהיו מורים בשיעורים להבא לשאול הלכה למעשה שיעור קטן, אף על פי שמן הדין מותר בשיעור גדול יותר, כדי שלא להקל באיסורים. ויש שהיו אומרים דבר זה אסור לאמרו בפני עם הארץ, כמו שאמרו אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפיק, ודבר זה אסור לאמרו בפני עמי הארץ, שלא יאמר די לי בקריאת שמע ולא ירגיל בניו לתלמוד תורה. אף בראשונים מצינו שכתבו בהלכות של היתר שאין מפרסמים הדבר.

אנציקלופדיה תלמודית כרך ט, הלכה ואין מורין כן, טור שמ

15. הנה בדבר הריגת עובר במעי אמו בישראל מפורש בתוס' סנהדרין דף נ"ט ע"א ד"ה ליכא דאסור בפשיטות באיסור רציחה משום דליכא מידעם דלישראל שרי ולעכו"ם אסור, וכל כך פשיטא להו דהוא אסור ובאיסור רציחה

כתבתי כל זה לענין הפרצה הגדולה בעולם שהמלכיות דהרבה מדינות התירו להרוג עוברים ובתוכם גם ראשי המדינה במדינת ישראל וכבר נהרגו עוברים לאין מספר שבזה"ל הא עוד יש צורך לעשות סיג לתורה, וכ"ש שלא לעשות קולות באיסור רציחה החמור ביותר ...

שו"ת אגרות משה חלק חו"מ ב סימן סט

With regards to the killing by a Jew of a fetus in utero, it is clear ... that it is prohibited as murder on the principle that there cannot be something which is permitted to a Jew but prohibited to a non-Jew and it is quite obvious that the prohibition is one of murder.I have written all of this in light of the terrible calamity in the world whereby many governments permit the killing of fetuses, among them the Government of Israel. Given that they have already killed innumerable fetuses, there is, in these times, a need to protect the Torah, and especially not to be lenient in the extremely serious prohibition of murder.

Rav Moshe Feinstein is quite clear that abortion is murder. Interestingly, he appears to have been more inclined to

reach this stringent psak (which is not an obvious psak in light of previous lenient precedents) in view of what he perceived as a need to move away from the societal perversion of abortion 'on demand'

16. אמרו אין מושיבין בסנהדרין אלא תלמיד חכם היודע לטהר את השרץ מן התורה. ויראה לי בפירוש דבר זה שאם יראו תקלות יוצאות בדורותיהם באיזו דין תורה יצאו לחדש דינין ולהוסיף ולגרוע להוראת שעה וליתן סמך לדבריהם מן התורה. ובדומה לזה כתבו הגאונים בדיני התלמוד שיש ביד רבנים או גאונים לחדש גזרות ותקנות דרך כלל או דרך פרט להסיר איזה ענין מכוער לפי מה שיראה בזמנו בסמך מועט ועל דבר כיוצא בזה כתבו גדולי המפרשים לא נתן התלמוד אלא לבעלי הקבלה המומחית או לבעלי הסברה הנכונה ושקול הדעת הצלול להיות גורעים ומוסיפים ודורשים אלא שפרגוד זה ננעל בפני רוב בני אדם ואין ראוי לכך אלא מופלג בדורו בידיעה וחריפות ופולפול מיושר ודעת מיושבת

בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף יז עמוד א

The Meiri comments on the Talmudic statement that a member of the Sanhedrin must be capable of proving halachically that a sheretz is tahor!! He explains that a Rabbinic leader must be capable of introducing 'extra-legal' temporary measures when times require, and justifying them based on even a minimal Torah support. This power may only however be exercised by the greatest and wisest.

Note - it should be questioned to what extent this approach will still work (i) in today's information age of interconnectivity; (ii) in a world of a more sophisticated laity. If Rabbis make pronouncements, they are instantly analyzed by countless media - books, papers, blogs etc

E] HALACHIC CONSERVATISM - SOCIAL TRENDS

(I) INCREASE IN THE NUMBER OF NEW SITUATIONS AND CHALLENGES

(II) CHANGES IN THE ORTHODOX RELIGIOUS COMMUNITY

R. Chaim Soloveitchik - Rupture and Reconstruction (Tradition 28:4 - 1994)

<http://www.lookstein.org/links/orthodoxy.htm>

- a move from the religious justification of traditional mimetic observance to observance based on textual analysis and rejection of 'non-conformist' practices; the explosion of detailed halachic written works on well-practiced halachic areas; Aruch Hashulchan -vs- Mishna Berura
- move from habitual and approximate minhag-based practice to ritualized text-based practice with a need to precision and accuracy; [loss of mesora in many quarters]
- prevalence of the halachic positions of the Gra, through the popularity of the Mishna Berura after the 1950s
- complication of practice due to textual reliance over mimetic practice
- [mainstream adoption of the Brisk halachic approach of fulfilling all shitot rather than the traditional halachic approach of 'psak']
- as a 'separatist' response to acculturation and assimilationist pressures in the US
- movement to secondary (especially English) sources and away from analysis of primary sources
- the centralization and dominance of the high schools and yeshivot as inculcators of values as opposed to the home
- the moving of halachic authority from the local Rabbis to the Roshei Yeshivot